

Юридична наука в умовах Європейського дослідницького простору: парадигмальні та інституційно-функціональні аспекти інтеграції наукового знання

Іван Юрійович Фельцан*

Ужгородський національний університет,

Ужгород, Україна

*e-mail: zakarpatt@gmail.com

Анотація

Актуальність цього дослідження зумовлено тим, що Україна перебуває на завершальному етапі вступу в Європейський Союз. У цих умовах стратегічно необхідним напрямом державної політики стала адаптація України до європейських підходів, зокрема у сфері досліджень та інновацій. Водночас на 2026 р. в Європейському Союзі заплановано суттєве оновлення концепції Європейського дослідницького простору в системі взаємодії юридичної науки з державою, суспільством та практикою. Тому важливо зрозуміти місце та роль юридичної науки України в цих процесах. Метою дослідження є розкриття парадигмальних та інституційно-функціональних аспектів розвитку міждисциплінарності в юридичній науці України в контексті відповідного парадигмального досвіду Румунії та Болгарії як держав – членів Європейського Союзу. У дослідженні використано порівняльний, системний та міждисциплінарний методи аналізу. Методологію юридичної науки інтерпретовано як складну дискурсивну систему, яка інтегрує доктринально-ідеологічний, стратегічний та інструментальний компоненти. Отримані результати показують, що формальне запровадження реформ може призводити до зростання кількісних показників без покращення якості наукових досліджень. Висновки свідчать, що Україна має можливість уникнути подібних помилок за умови змістовного проведення реформ з урахуванням національного контексту. Водночас ефективний розвиток юридичної науки можливий лише в разі поєднання європейських стандартів із національною правничою традицією та посилення ролі теоретичного мислення. Досвід Румунії та Болгарії свідчить, що навіть за наявності зовнішнього європейського тиску успіх перетворень залежить від внутрішньої готовності професійного правничого співтовариства й академічних еліт до змін.

Ключові слова: наукове знання; парадигма юриспруденції; наукове співтовариство; юриспруденція Болгарії; юриспруденція Румунії; міждисциплінарність.

Legal Science in the Context of the European Research Area: Paradigmatic and Institutional-Functional Aspects of the Integration of Scientific Knowledge

Ivan Yu. Feltsan*

Uzhhorod National University,
Uzhhorod, Ukraine

*e-mail: zakarpatt@gmail.com

Abstract

The relevance of this study stems from the fact that Ukraine is in the final stages of accession to the European Union. Under these circumstances, Ukraine's adaptation to European approaches – particularly in the field of research and innovation – has become a strategically essential direction of state policy. At the same time, a significant update of the concept of the European Research Area is planned for 2026 within the European Union, focusing on the interaction between legal science and the state, society, and legal practice. Therefore, it is important to understand the place and role of legal science in Ukraine within these processes. This study aims to reveal the paradigmatic and institutional-functional aspects of the development of interdisciplinarity in Ukrainian legal science, in the context of the relevant paradigmatic experience of Romania and Bulgaria, member states of the European Union. The study employs comparative, systemic, and interdisciplinary methods of analysis. The methodology of legal science is understood as a complex discursive system integrating doctrinal-ideological, strategic, and instrumental components. The results show that the formal implementation of reforms can increase quantitative indicators without improving the quality of scientific research. The conclusions indicate that Ukraine has the opportunity to avoid such mistakes provided that reforms are implemented substantively, taking into account the national context. At the same time, the effective development of legal science is possible only through the combination of European standards with the national legal tradition and the strengthening of the role.

Keywords: scientific knowledge; paradigm of jurisprudence; scientific community; Bulgarian jurisprudence; Romanian jurisprudence; interdisciplinarity.

Вступ

Професор права з Румунії Мірча Дуту, аналізуючи призначення наукового дослідження права та розкриваючи виміри стійкості й сутності юридичної рефлексії, акцентує увагу на тому, що справжня краса науки інколи полягає саме в її безкорисливості – у здатності не переслідувати жодної іншої мети, окрім глибокого усвідомлення реальності, що нас оточує [1, с. 172, 173].

Насправді, реальність, яка нас оточує, зазнала глибоких трансформацій і продовжує невпинно змінюватися. Водночас у площині юридичної науки вона й досі очікує на своє повноцінне осягнення. Цей процес виявляється

складним і багатовимірним, водночас – надзвичайно захопливим і вкрай необхідним уже сьогодні, адже саме через нього право набуває здатності адекватно відповідати на виклики сучасності.

Як відомо, однією з визначальних ознак континентального права є високий рівень розвитку юридичної інфраструктури, що охоплює сферу освіти, науки та практичної діяльності. Вона включає розгалужену мережу науково-дослідних установ, експертно-аналітичних центрів, а також ефективно функціонуючу систему судових органів. Усі ці елементи юридичної інфраструктури, разом із накопиченим досвідом їх функціонування, найповніше відображають сутність європейської традиції права. Вона виявляється передусім в усвідомленні фундаментальної цінності права – як для суспільства загалом, так і для кожної окремої особи.

Історія знає приклад заснування Ліберії у 1822 р. за підтримки Американського колонізаційного товариства. За активною участю США в країні було запроваджено американську модель організації вищої державної влади. Однак система стримувань і противаг, яка функціонувала у США, в умовах Ліберії не змогла належним чином утвердитися. У результаті сьогодні Ліберія формально є демократичною президентською республікою, що за своєю інституційною структурою нагадує США, проте характеризується значно складнішою та суперечливішою політичною реальністю. Отже, однаково важливими є не тільки питання юридичної інфраструктури, а й досвіду діяльності в умовах усвідомлення справжньої цінності права.

Останні десятиліття позначені безперервним переосмисленням і навіть оскарженням як цінностей права, так і права як цінності, що сприяло формуванню стійкого уявлення про його кризовий стан. Водночас така ситуація зовсім не означає, що право втратило свою ціннісну природу або що сучасні юридичні орієнтири мають радикально відрізнитися від попередніх. Радше нинішній стан свідчить про глибокі трансформації самого суспільства, яке висуває до права значно вищі й складніші вимоги. Попри це, право й надалі зберігає свою сутність як система, організована навколо цінностей, визнаних суспільством визначальними для його розвитку та поступу [2, с. 37].

Схожі процеси простежуються і в межах Європейського Союзу в контексті формування Європейського дослідницького простору. У 2000 р., у рамках реалізації Лісабонської стратегії, було започатковано ініціативу зі створення Єдиного європейського дослідницького простору, покликану подолати фрагментацію національних наукових систем та сформувати цілісний ринок досліджень, інновацій і технологій. Водночас теоретичні передумови цієї ініціативи склалися поступово й сягають 1973 р. – періоду першого

розширення Європейського економічного співтовариства, коли до нього приєдналися Велика Британія, Данія та Ірландія. Саме тоді було закладено підґрунтя для усвідомлення необхідності координації наукових зусиль на наднаціональному рівні, що згодом трансформувалося в концепцію інтегрованого європейського наукового простору.

Усі ці аспекти свідчать про складний і глибокий характер процесу зближення між галузями та визначають необхідність формування нової концепції щодо статусу та ролі науки з метою висування пропозицій щодо перспектив подолання проблем, з якими стикається глобальне суспільство, за допомогою міждисциплінарних підходів [3, с. 83–84].

Європейська інтеграція має багатовимірний характер: вона поєднує економічний, науковий, політичний і ціннісний виміри, формуючи цілісний простір співпраці в межах Європейського Союзу. Економічна взаємодія через спільний ринок доповнюється розвитком знань та інновацій у межах Європейського дослідницького простору, що посилює конкурентоспроможність і стійкість регіону. Водночас інтеграція не нівелює національну самобутність, а навпаки – ґрунтується на принципі «єдності в різноманітті», де культурні, мовні та історичні відмінності стають джерелом взаємного збагачення. Саме в гармонійному поєднанні спільних цілей і поваги до різноманіття полягає унікальність європейського проекту.

На сучасному етапі розвитку Європейського Союзу відбувається переосмислення місця та ролі Європейського дослідницького простору в його взаємодії з державами-членами. Стає дедалі очевиднішим, що економічна інтеграція повинна супроводжуватися оновленням концептуальних підходів до розуміння сутності та функціонального призначення цього простору, з урахуванням нових викликів і пріоритетів розвитку.

Сучасні технологічні й соціальні трансформації, а також глобалізація зумовлюють нові вимоги до наукових досліджень та міждисциплінарної взаємодії. Вони спонукають науковців переосмислювати підходи до створення знань і оцінювати їх із нових перспектив.

Зокрема, станом на 2026 р. на завершальному етапі перебуває підготовка до ухвалення Європейського дослідницького акта (ERA Act) [4]. Цей документ покликаний запровадити в Європейському Союзі більш чітке та юридично обов'язкове регулювання у сфері науки й інновацій. Ідеться, зокрема, про гарантування свободи наукових досліджень, забезпечення інвестицій у наукову сферу на рівні не менше 3 % ВВП, сприяння мобільності дослідників, а також формування ефективної та узгодженої системи управління Європейським дослідницьким простором.

Усі ці питання так чи інакше пов'язані з переосмисленням системи координат у взаємодії юридичної науки з державою, суспільством та практикою. Це відображається у практичній релевантності юридичної науки, інституційних умовах її розвитку та соціально-історичному контексті, в якому вона функціонує.

Особливої актуальності ця політика набуває в умовах євроінтеграційного поступу України. Зокрема, 23 червня 2022 р. Європейська рада офіційно надала Україні статус кандидата на вступ до Європейського Союзу, а вже 25 червня 2024 р. було розпочато переговори про її членство. У цьому контексті адаптація до європейських підходів, зокрема у сфері досліджень та інновацій, стає не лише актуальним, а й стратегічно необхідним напрямом державної політики.

Заплановане на 2026 р. оновлення концепції Європейського дослідницького простору в контексті розвитку наукового знання актуалізує питання визначення місця та ролі юридичної науки України в цих процесах. Очевидно, що таке дослідження повинно ґрунтуватися на комплексному аналізі й урахуванні досвіду інших європейських держав, зокрема їхніх підходів до інтеграції в європейський дослідницький простір.

У незалежній Україні тема парадигмальних аспектів юридичних досліджень традиційно залишається актуальною. Пошук та вибір «правничої оптики» на користь певної наукової теорії, відмінної від європейського дослідницького простору, у рамках стратегічного курсу України, закріпленого в Конституції, часто продовжує дистанціювання юридичної науки від реальних потреб практики. Натомість синхронізація національної ідентичності вітчизняної юридичної науки з досвідом застосування різних підходів у європейських країнах відкриває можливість наблизити юридичну науку до практичних потреб, які Україна формує згідно зі своїм європейським та північноатлантичним вибором.

Значний внесок у дослідження проблем, пов'язаних із розкриттям парадигмальних та інституційно-функціональних аспектів розвитку міждисциплінарності в юридичній науці України зробили такі українські науковці, як Л. Теліженко [5], Н. Пархоменко [6], Б. Островська [7].

Водночас питанням інституційно-функціональних аспектів розвитку міждисциплінарності в юридичній науці Румунії та Болгарії як держав – членів Європейського Союзу присвятили свої наукові роботи такі науковці, як А. Василенко [8], Є. Масловська [9], М. Масловський [10] та М. Дуту [11].

Однак і надалі залишається актуальною низка інших питань, адже дуже часто «підручникова доктрина» домінує над аналітичним підходом, а роботи зво-

дяться до викладу проблем, міркувань і констатуючих висновків. Такі зауваження мають сенс, але не усувають основної проблеми: статусу права як науки та юридичних досліджень як наукового процесу. Зведення права до техніки застосування норм, а досліджень – до консультації професіонала – є суттєвим викликом для академічних інститутів і факультетів права [11, с. 330].

Метою цієї статті є розкриття парадигмальних та інституційно-функціональних аспектів розвитку міждисциплінарності в юридичній науці України в контексті відповідного парадигмального досвіду Румунії та Болгарії як держав – членів Європейського Союзу.

Для досягнення визначеної мети важливо вирішити такі завдання: розкрити сучасні тенденції взаємодії юридичної науки з державою, суспільством і практикою; визначити ступінь інституційної спроможності науки про право і її практичного впливу на суспільство; узагальнити сучасний досвід розвитку юридичної науки Румунії та Болгарії як держав – членів ЄС у контексті його значення для реформування юридичної науки України та її адаптації до стандартів Європейського Союзу в умовах інтеграції в Європейський дослідницький простір.

Отже, тема цієї наукової розвідки є актуальною з огляду на наведені вище аргументи. Щодо новизни дослідження, то вона зумовлена положеннями, викладеними у висновках, які стосуються узагальнення парадигмального рівня досвіду Румунії та Болгарії в контексті розвитку інституційно-функціональних аспектів міждисциплінарності в юридичній науці цих держав на їх шляху до інтеграції в Європейський дослідницький простір.

Водночас потрібно зважати на те, що право є, незважаючи на іноді висловлювані твердження, однією з найскладніших сфер і форм людського пізнання, а отже – найбільш важкою та специфічною для дослідження, оскільки воно відіграє визначальну роль в організації та забезпеченні розвитку суспільства. Справді, це один із небагатьох випадків, коли наука, техніка й мистецтво поєднуються, співіснують, перетинаються та комбінуються в єдиному рівнянні, утворюючи три взаємозалежні складники, які, однак, зберігають свою специфіку пошуку, ідентифікації, прояву та вираження юридичного знання: доктрину, юриспруденцію та науку права [12].

Матеріали та методи

Професорка з Молдови Родіка Чобану наголошує, що співвідношення теорії та практики слід осмислювати крізь призму питання «як?», а не «чому?». Йдеться про розуміння того, як реальність набуває юридичної форми та як ці процеси знаходять своє місце в законодавстві й наповнюють право.

У цьому контексті міждисциплінарна методологія постає як ключ до глибшого пізнання цієї взаємодії та підкреслює значущість теоретичного мислення у професійній підготовці [13, с. 160, 161]. Адже право набуває глибини через діалог з іншими дисциплінами. Міждисциплінарність – що вимагає балансу, взаємності та усвідомлення контексту – стикається з епістемічними та інституційними викликами, проте залишається незамінною для розуміння того, як право інтегроване у ширші культурні, соціальні та інтелектуальні рамки [14].

Методологічну основу дослідження становить комплекс методів, застосування яких зумовлене міждисциплінарним характером обраної тематики. Враховуючи, що предметом наукової розвідки є парадигмальні та інституційно-функціональні аспекти розвитку міждисциплінарності в юридичній науці, дослідження базується на поєднанні доктринального, порівняльно-правового, системного та міждисциплінарного підходів.

Матеріалами дослідження стали наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених у галузі теорії права, філософії права, соціології права, а також публікації, присвячені розвитку європейського дослідницького простору. Окрему групу джерел становлять аналітичні документи та нормативно-правові акти, що регулюють функціонування наукової сфери в Україні, Румунії та Болгарії, а також матеріали, що відображають сучасні тенденції інтеграції наукового знання в межах Європейського Союзу. Використано також результати міждисциплінарних досліджень, що дозволяють оцінити взаємозв'язок юридичної науки з іншими галузями знань.

Провідним у дослідженні є системний метод, який дав змогу розглянути юридичну науку як складну відкриту систему, що функціонує у взаємодії з державою, суспільством та правозастосовною практикою. Завдяки цьому методу було визначено основні структурні елементи інституційної спроможності юридичної науки та їх взаємозв'язки.

Порівняльно-правовий метод застосовано для аналізу досвіду розвитку юридичної науки в Румунії та Болгарії. Це дозволило виявити спільні та відмінні риси у формуванні міждисциплінарних підходів, а також окреслити можливості адаптації відповідного досвіду в Україні. Застосування цього методу сприяло глибшому розумінню європейських тенденцій розвитку юридичної науки.

Доктринальний метод використано для аналізу теоретичних підходів до розуміння парадигми юридичної науки, її методології та ролі міждисциплінарності. Він дозволив узагальнити наукові концепції та сформулювати авторське бачення досліджуваної проблематики.

Міждисциплінарний підхід виступає ключовим у цьому дослідженні, оскільки забезпечує інтеграцію знань із суміжних галузей, зокрема соціології, політології та філософії. Його застосування дало змогу розкрити багатовимірний характер юридичної науки та визначити її місце у сучасному науковому просторі.

Крім того, використано методи аналізу і синтезу для узагальнення отриманих результатів, а також логіко-семантичний метод для уточнення понятійно-категоріального апарату дослідження. Сукупність зазначених методів забезпечила цілісність, обґрунтованість і наукову достовірність отриманих результатів.

Результати та обговорення

Парадигмальні та інституційно-функціональні аспекти юридичної науки в Україні на шляху до інтеграції в Європейський дослідницький простір

Як це не парадоксально, але виникненню кризи в праві сприяла традиційна, монодисциплінарна наука, яка у вирішенні всіх проблем, пов'язаних із людиною, виходила з визнання «розриву» суб'єкт-об'єктних відношень, почергово абсолютизуючи або людину, або умови (середовище) її існування [5, с. 78]. Тому єдина теорія рівнів Реальності є надзвичайно важливою для побудови сталого розвитку та сталого майбутнього. До цього часу роздуми з цих питань базувалися на редукціоністському та бінарному мисленні: все зводилося лише до суспільства, економіки та навколишнього середовища. Ігнорувалися індивідуальний рівень Реальності, духовний рівень Реальності та космічний рівень Реальності. Стале майбутнє, настільки необхідне для нашого виживання, може будуватися лише на основі єдиної теорії рівнів Реальності [15, с. 35].

Сучасний стан розвитку юридичної науки доцільно розглядати крізь призму щонайменше двох взаємопов'язаних груп аспектів: науково-концептуальних та інституційно-функціональних. Перші охоплюють систему наукового юридичного знання, його структуру, методологію та напрями розвитку. Натомість другі визначають інституційну спроможність юридичної науки, ефективність її організації та рівень практичного впливу на суспільні процеси.

Якщо науково-концептуальні аспекти зосереджені передусім на діяльності професійної правничої наукової спільноти, то інституційно-функціональні пов'язані зі спроможністю науки про право діяти як соціально значущий інститут і забезпечувати реальний вплив на правотворчу та правозастосовну практику.

Важливо чітко окреслити зміст інституційно-функціональних аспектів сучасної юридичної науки. На наш погляд, до них належать передусім ті характеристики, що відображають взаємодію юридичної науки з державою, суспільством і правозастосовною практикою. Зокрема, йдеться про практичну релевантність юридичної науки, інституційні умови її розвитку, а також соціально-історичний контекст функціонування. Саме ці критерії дозволяють оцінити інституційну спроможність науки про право та визначити рівень її реального впливу на суспільні процеси й право загалом.

Юридична наука України після відновлення державної незалежності в 1991 р. пройшла масштабну трансформацію, спрямовану на подолання наслідків радянського періоду, який тривав понад сім десятиліть. Сьогодні попередніми підсумками її розвитку можна вважати «олюдненість» науки та виразну тенденцію до гуманізації, що виявляється в переосмисленні ролі людини в праві.

Якщо раніше, у межах нормативістського і державоцентричного підходу людину часто розглядали як ресурс для досягнення публічних цілей, то нині відбувається поступове утвердження антропоцентричної парадигми. В її межах людина визнається не лише носієм прав і свобод, а й ключовою метою функціонування права та держави. Це «олюднення» юридичної науки виявляється у зростанні уваги до людських прав, принципу правовладдя, ідеї гідності особи, а також до забезпечення реальної, а не декларативної захищеності індивіда. Юридична наука дедалі більше орієнтується на міждисциплінарні підходи, інтегруючи напрацювання філософії, соціології, психології та інших галузей знань, що дозволяє глибше осмислити потреби людини та механізми їх забезпечення за допомогою права.

Однак, незважаючи на досягнуті здобутки, юридичній науці в Україні досі не вдалося повною мірою подолати одну з ключових проблем пострадянського періоду – її віддаленість від потреб правозастосовної практики. Це виявляється в кількох аспектах. По-перше, значна частина наукових досліджень залишається зосередженою на абстрактно-доктринальних питаннях, що мають обмежений прикладний потенціал і рідко трансформуються в конкретні рекомендації для законодавця чи правозастосовних органів. По-друге, зберігається інституційний розрив між науковими установами, органами державної влади та юристами-практиками, що ускладнює ефективну комунікацію та впровадження наукових результатів у практику. По-третє, недостатній рівень міждисциплінарності обмежує здатність юридичної науки адекватно реагувати на складні соціальні виклики, які потребують комплексних і системних рішень.

Унаслідок цього юридична наука нерідко виконує переважно описово-по-яснювальну функцію, не реалізуючи свого потенціалу як інструменту практичного вдосконалення права. Це актуалізує необхідність переорієнтації наукових досліджень у бік прикладної спрямованості, посилення взаємодії з практикою та формування дієвих механізмів імплементації наукових розробок у правотворчу й правозастосовну діяльність.

Вирішення всіх цих проблем не є новим завданням для європейського правничого простору. Ще у 2000 р., у контексті Лісабонської стратегії, було започатковано формування Європейського дослідницького простору з метою подолання фрагментації національних наукових систем та створення єдиного ринку досліджень, інновацій і технологій. Ключовою ідеєю цієї ініціативи стало забезпечення вільного руху дослідників, знань і технологій у межах Європейського Союзу, що, у свою чергу, мало сприяти підвищенню конкурентоспроможності Європи на глобальному рівні.

У 2007 р. Європейський дослідницький простір отримав пряме визнання у ст. 179(1) «Договору про функціонування Європейського Союзу», що закріпило його як одну з офіційних цілей інтеграції та надало процесу інституційної визначеності. Ця норма почала діяти 2009 р. після набуття чинності Лісабонським договором.

У 2026 р. очікується ухвалення Європейського дослідницького акта (ERA Act), який покликаний запровадити більш чітке та юридично обов'язкове регулювання на науково-дослідницькому рівні. Документ передбачає гарантування свободи наукових досліджень, забезпечення інвестицій у розмірі 3 % ВВП, сприяння мобільності дослідників та формування ефективної системи управління Європейським дослідницьким простором.

Отже, попри стратегічне значення, протягом тривалого часу Європейський дослідницький простір функціонував переважно на основі добровільних механізмів координації, які не змогли повністю усунути бар'єри між національними науковими системами. Обмежена обов'язковість цих інструментів, різний рівень інвестицій у науку та відмінності в регуляторних підходах створили необхідність переходу до нового етапу розвитку, що передбачає більш чітке та юридично обов'язкове врегулювання діяльності дослідницького простору.

У період після 1991 р. важливими етапами на шляху інтеграції України до Європейського дослідницького простору стало прийняття Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про наукове і технологічне співробітництво (2002) [16] – документ є чинним і періодично продовжується його дія на наступні 5 років (останнє оновлення відбулося 26 лютого

2026 р.); Дорожньої карти інтеграції України до Європейського дослідницького простору (ERA-UA), схваленої рішенням колегії Міністерства освіти і науки України від 22 березня 2018 р. № 3/1-7 [17]; Дорожньої карти інтеграції науково-інноваційної системи України до Європейського дослідницького простору (ЄДП), затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 10 лютого 2021 р. № 167 [18]; Дорожньої карти інтеграції України до Європейського дослідницького простору на період до 2027 р., затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 31 грудня 2025 р. № 1732 [19].

Отже, незважаючи на підписання в 2002 р. Угоди між Україною та Європейським Союзом про наукове і технологічне співробітництво, значний період часу не здійснювалася системна інтеграція України до Європейського дослідницького простору, яка в Україні фактично розпочалася тільки в 2018 р.

Сучасний етап інтеграції України передбачає подальше наближення наукової та освітньої політик до європейських стандартів, розвиток наукових парків та інноваційних режимів, що сприятиме повноцінній участі країни в єдиному дослідницькому та інноваційному просторі. У цьому контексті важливим є врахування досвіду інших держав – членів Європейського Союзу, які приєдналися до Європейського Союзу раніше, зокрема Румунії та Болгарії. Такий міжнародний досвід може стати орієнтиром для подолання системних викликів та зміцнення національної наукової інфраструктури.

Надалі доцільно детальніше розглянути одну з груп критеріїв – зовнішні, або інституційно-функціональні. Вони відображають взаємодію юридичної науки з державою, суспільством і практикою, а також проявляються у визначенні інституційної спроможності науки про право та її реального практичного впливу.

Що стосується критерію практичної релевантності юридичної науки, він охоплює кілька ключових аспектів: вплив на законодавство, законодавчі реформи; застосування наукових результатів у судовій та адміністративній практиці; а також соціальний ефект, який знаходить вияв, зокрема, в усвідомленні цінності права для суспільства і кожної окремої особи.

В Україні однією з ключових проблем у сфері інституційно-функціональних критеріїв розвитку юридичної науки є її обмежений реальний вплив на законодавчий процес і законодавчі реформи, зокрема через формалізований характер експертних висновків та політичну домінанту в прийнятті рішень.

Другою проблемою є слабка інтеграція наукових результатів у судову та адміністративну практику, що виявляється у фрагментарному використанні

доктринальних підходів судами, включно з практикою Верховного Суду. Навіть Конституційний Суд України у своїх рішеннях пройшов тривалий період до формування української формули правовладдя: від Рішення КСУ № 15-рп/2004, у якому вперше було сформульоване розуміння верховенства права як панування права в суспільстві, до сучасної української формули правовладдя, зафіксованої у Рішенні КСУ № 5-р(II)/2020.

Третьою проблемою є недостатній соціальний ефект юридичної науки – низький рівень усвідомлення цінності права та юридичної освіти населення, що частково зумовлено розривом між академічним дискурсом і потребами суспільства.

Четвертою можна назвати інституційну слабкість наукових установ і нестачу стабільної державної підтримки, зокрема, з боку Міністерства освіти і науки України, що знижує спроможність науки про право виконувати стратегічну функцію.

На парадигмальному рівні головною проблемою є незавершеність переходу від нормативістської та формально-догматичної моделі праворозуміння до функціональної, соціально орієнтованої парадигми, в межах якої юридична наука виступає не лише інтерпретатором норм, а й активним учасником правотворення та правозастосування. Йдеться про кризу взаємодії між доктриною, державною владою та суспільством, коли наука про право не повністю реалізує свою системоутворювальну роль у механізмі регулювання за допомогою права.

Що стосується критерію інституційних умов розвитку юридичної науки, він відображає взаємодію науки про право з державою, суспільством і практикою. Насамперед цей критерій охоплює: державне регулювання та фінансування юридичних досліджень; роль професійних асоціацій, наукових спільнот і експертних середовищ; а також відповідність міжнародним стандартам наукової та освітньої діяльності.

В Україні інституційні умови розвитку юридичної науки залишаються суперечливими та позбавленими належної стабільності. Державне регулювання і фінансування юридичних досліджень часто має фрагментарний характер, залежить від бюджетних обмежень і не завжди орієнтоване на довгострокові наукові пріоритети. Значна частина рішень у сфері науки та освіти концентрується в межах Міністерства освіти і науки України, однак механізми підтримки фундаментальних юридичних досліджень залишаються обмеженими, що знижує конкурентоспроможність наукових шкіл і стимулює формалізацію наукової діяльності. Водночас роль професійних асоціацій, наукових спільнот і експертних середовищ ще не набула достатньої інституційної

ваги у формуванні державної політики, що звужує простір для автономного розвитку доктрини.

У парадигмальному вимірі проблема полягає в незбалансованості між державно-адміністративною моделлю організації науки та принципом її академічної автономії й саморегуляції. Юридична наука перебуває між потребою відповідати міжнародним стандартам досліджень і освіти та збереженням внутрішньо орієнтованої, нормативістської традиції. Тож ключовим викликом є формування такої моделі інституційної взаємодії, за якої наука про право виступатиме самостійним суб'єктом правничої політики, інтегрованим у глобальний науковий простір і водночас спроможним ефективно впливати на національне право.

Раніше наука в Україні фінансувалася переважно за кількістю посад і площ установ, а ефективність досліджень та потенціал розвитку враховувалися рідко. З 2026 р. базове фінансування прив'язане до результатів державної оцінки, що дозволяє системно оцінювати діяльність установ, стимулює підвищення зарплат науковців, модернізацію лабораторій і обладнання, підтримку ініціативних проєктів та створює прозорий зв'язок між якістю досліджень і державною підтримкою, забезпечуючи стабільність і довгострокове планування розвитку науки.

Що стосується критерію соціально-історичного контексту юридичної науки, він відображає взаємодію науки про право з державою, суспільством і практикою. Передусім цей критерій охоплює: історичну еволюцію юридичної науки та її традиції; вплив політичних, економічних та інтеграційних процесів; здатність науки адаптуватися до глобальних і регіональних викликів.

В українському соціально-історичному контексті розвитку юридичної науки можна виокремити кілька системних проблем. По-перше, зберігається незавершеність доктринальної трансформації від радянської нормативістської традиції до плюралістичної моделі розуміння, права, що поєднує природно-правові, соціологічні та аксіологічні підходи; це зумовлює інерційність методології та обмеженість інтерпретаційних ресурсів. По-друге, суттєвий вплив політичних і економічних трансформацій, включно з постсоціалістичною перебудовою та євроінтеграційним курсом, спричиняє фрагментарність правових реформ і нестабільність нормативного масиву, що ускладнює формування сталої наукової традиції. По-третє, адаптація до глобальних і регіональних викликів – зокрема гармонізація з правом Європейського Союзу – нерідко має рецептивний характер без достатньої теоретичної рефлексії, що знижує рівень внутрішньої системності доктрини. Нарешті, зберігається розрив між історично сформованими науковими школами та

сучасними запитами суспільства, що послаблює соціальну легітимність юридичної науки.

На парадигмальному рівні головною проблемою є відсутність цілісної, концептуально інтегрованої моделі праворозуміння, здатної поєднати національну традицію права з вимогами глобалізованого юридичного простору. Наука про право в Україні перебуває у стані методологічної гібридності, коли різні підходи співіснують без належного теоретичного синтезу, що обмежує її прогностичну й системоутворювальну функцію.

Отже, ключовим викликом є формування нової наукової парадигми, в межах якої право розглядається як складний соціальний феномен, а юридична наука – як автономний і водночас інтегрований у міжнародний дискурс інститут, здатний забезпечити концептуальну єдність юридичного розвитку держави.

Україна продовжує діяльність щодо імплементації європейських стандартів організації та проведення наукових досліджень в напрямку входження до Європейського дослідницького простору. Втім цей шлях є непростим та ускладнюються багатьма суб'єктивними й об'єктивними чинниками [6, с. 329].

Парадигмальні та інституційно-функціональні аспекти юридичної науки Румунії та Болгарії на шляху до інтеграції в Європейський дослідницький простір

У другій частині дослідження доцільно звернутися до аналізу парадигмальних та інституційно-функціональних аспектів розвитку сучасної юридичної науки в Румунії та Болгарії як держав, що пройшли шлях постсоціалістичної трансформації та інтеграції до європейського правничого простору. Аналіз цих процесів дозволяє виявити, як поєднання національної правничої традиції з європейськими стандартами науковості та правотворення може забезпечити концептуальну цілісність доктрини й посилити її вплив на політику держави у сфері права.

По-перше, загалом політика Європейського Союзу, спрямована на утвердження принципу правовладдя, нерідко супроводжувалася непередбачуваними наслідками. У багатьох випадках імплементація європейських норм права відбувалася без належного врахування базових політичних і соціальних структур, які є визначальними для їх ефективного функціонування. Водночас прискорений темп реформ часто зумовлював їх формальний характер, коли дотримання норм мало декларативний, а не змістовий характер, що ускладнювало реальне утвердження принципу правовладдя [10, с. 431].

Водночас самі юридичні еліти в Болгарії та Румунії активно протидіяли реформам і викликам європейської інтеграції як від початку 1990-х років, так і після вступу цих країн до Європейського Союзу. При цьому ефективність реформ визначалася не лише зовнішнім тиском, а й трансформацією внутрішньої політики добору кадрів та корпоративних норм у межах судової системи. Судові реформи в Болгарії та Румунії демонструють наявність множинних траєкторій модернізації, які залежать від історико-культурного контексту, а також балансу сил у юридичній сфері [9, с. 27].

Отже, вихідні умови інтеграції юридичної науки Болгарії та Румунії в Європейський дослідницький простір характеризувалися значною складністю та структурними викликами як у період підготовки до вступу в 90-х рр. ХХ ст., так і після приєднання цих держав до Європейського Союзу в 2007 р. Загалом існували як внутрішні перепони на шляху до успішної інтеграції, так і зовнішні методологічні прорахунки в політиці Європейського Союзу.

Реформатори сподівалися, що падіння комунізму в Східній Європі та колишньому СРСР посилить роль права в державному управлінні. Проте 25 років змін показали неоднозначні результати: поєднання успіхів і невдач, прогресу і регресу. Ключовими чинниками розвитку є тип політичного режиму, вплив міжнародних організацій та правова й політична культура. При цьому режим допускає варіативність і зворотні зміни, міжнародний вплив не завжди передбачуваний, а культура та традиції впливають, але не визначають результат автоматично [20, с. 173].

Однак право є результатом багатодисциплінарності, міждисциплінарності та трансдисциплінарності, будучи суттєвим чинником організації життя та суспільства, який не можна відокремити від історичного часу, економічного, політичного, культурного та організаційного стану епохи, і воно трансформується разом із розвитком людства [21, с. 11].

У подальшому Болгарія та Румунія досягли певних успіхів на шляху до інтеграції в Європейський дослідницький простір. Результати такої політики є предметом постійного моніторингу в Європейському Союзі.

Зокрема, платформа Європейського дослідницького простору [22] є ключовим ресурсом для відстеження розвитку наукової та інноваційної діяльності в межах Європейського Союзу, де публікуються результати моніторингу інтеграції кожної держави – члена Європейського Союзу до Європейського дослідницького простору, включаючи дані про реалізацію національних стратегій у сфері досліджень та інновацій, участь у європейських програмах фінансування, розвиток наукових інфраструктур та відкриту науку.

Крім того, платформа містить індикатори, що дозволяють порівняти науково-дослідні системи країн – членів Європейського Союзу за різними параметрами, включно з фінансуванням науки, мобільністю дослідників, кількістю публікацій та патентів. Завдяки цим інструментам забезпечується прозорий і структурований огляд того, як національні політики та заходи впливають на інтеграцію науки і інновацій у єдиний Європейський дослідницький простір.

Наприклад, у 2024 р. Румунія продемонструвала такі показники розвитку науково-дослідної системи: загальні витрати на дослідження та розробки становили 0,75 % ВВП, індекс академічної свободи досяг 0,832, а частка публікацій у відкритому доступі – 77,61 % від загальної кількості. Водночас рівень довіри до науки становив 55,1%, що відображає порівняно високий рівень суспільної підтримки наукової діяльності [23].

Попри позитивну динаміку, зберігалися й суттєві виклики, зокрема, у сфері забезпечення достатнього фінансування, підвищення ефективності комерціалізації результатів досліджень, а також створення умов для масштабування інновацій.

Отже, результати дослідження свідчать, що правовий розвиток Румунії відображає як досягнення, так і труднощі посткомуністичних країн, підкреслюючи важливість постійних інституційних реформ, громадської участі та міжнародного співробітництва для консолідації демократичного управління [24].

Щодо статистичних показників про результати інтеграції Болгарії до Європейського дослідницького простору у 2024 р., то держава продемонструвала такі показники розвитку науково-дослідної системи: загальні витрати на дослідження та розробки становили 0,46 % ВВП, частка наукових публікацій у відкритому доступі досягла 75,4 %, а рівень довіри до науки становив 43,24 % [25].

Оцінюючи формування та реалізацію державної політики відкритої науки, А. Василенко зазначив, що «Болгарія у своїй політиці відкритої науки недостатньо уваги приділяє створенню механізмів доступу до наукової інфраструктури. Цей аспект майже не відображений у документах державної політики» [8, с. 27].

Національна дорожня карта розвитку дослідницької інфраструктури (2020–2027) Болгарії затверджена Міністерством освіти і науки Болгарії [26, с. 27]. Відповідний документ діяв у Румунії в період 2016–2020 рр.

Аналогічні показники України за 2024 р. дають уявлення про розвиток наукової сфери. Загальні витрати на дослідження та розробки становили 0,33 %

ВВП, а 78,31 % наукових публікацій були доступні у відкритому доступі. Показник довіри до науки у звіті не зазначений [27], що ускладнює комплексну оцінку суспільного сприйняття наукової діяльності.

Попри помітний прогрес у сферах цифрової трансформації, відкритої науки та міжнародної співпраці, перед Україною й надалі постають суттєві виклики. Серед ключових – недостатній рівень комерціалізації результатів досліджень, обмежені можливості для масштабування інновацій, а також потреба у глибокій модернізації національних механізмів фінансування науково-дослідної діяльності.

Загалом процес інтеграції юридичної науки в Болгарії та Румунії в Європейський дослідницький простір характеризується динамічним перебігом подій у державній політиці. У контексті цього дослідження варті уваги такі аспекти процесу інтеграції юридичної науки згаданих держав – членів Європейського Союзу.

По-перше, у 2016 р. у Румунії була здійснена реформа у сфері наукових досліджень. Реформа наукової сфери Румунії продемонструвала суперечливий ефект: підвищивши вимоги до публікацій та орієнтуючи дослідників на журнали з імпаکت-фактором, вона водночас супроводжувалася скороченням фінансування, що створило структурний розрив між очікуваннями та можливостями. Унаслідок цього відмова від матеріалів конференцій не була компенсована зростанням публікацій у міжнародних журналах, а загальний обсяг наукової продукції зазнав відчутного зниження, засвідчивши, що підвищення стандартів без належної ресурсної підтримки може мати зворотний ефект для розвитку науки [28, с. 7958; 29, с. 5557].

Схожі результати виникли в Україні після формального підвищення у 2022 р. бібліометричних стандартів, які самі по собі не можуть вирішити питання реальної відкритості й помітності української науки в європейському дослідницькому просторі, оскільки інтеграція до наукових дискусій передбачає не лише дотримання процедурних критеріїв, а й формування оригінальних концептуальних підходів, здатних викликати зацікавлення європейської наукової спільноти, чого в галузі юриспруденції нині бракує.

По-друге, у результаті національних законодавчих реформ 2017–2019 рр. у Румунії розпочалася криза правовладдя, у ході якої судова система країни опинилася під тиском. У цій ситуації румунські суддівські асоціації, які в Румунії діють на основі нормативної бази про неприбуткові організації відповідно до положень Урядового ордонансу № 26/2000 про асоціації та фонди, виконували свою заявлену мету – захист незалежності судової влади.

Предметно питання про неформальні комунікації та стратегічне використання преюдиційних запитів розглядалися в дослідженні С. Дорога та Р. Берча в контексті визначення ролі суддівських асоціацій у запобіганні деградації верховенства права в Румунії. Дослідники висновують, що цей процес відкрив нову форму «національного наділення повноваженнями» суддів, коли вони можуть безпосередньо взаємодіяти з Європейським судом щодо питань верховенства права, навіть за гнучкого застосування формальних процедур, що потенційно може перетворити такі запити на сталу практику і створити цінний «інструментарій» для судових систем Європи, які опинилися під тиском [30, с. 1410].

Хоча ЄС відіграв визначальну роль у стимулюванні змін у вимірі судової спроможності, він виявився значною мірою неефективним у зміні аспектів судової неупередженості. Участь ЄС у Румунії через умови вступу мала обмежений успіх, тобто ЄС суттєво вплинув на покращення якості судової системи *de jure* (формально), але не зміг вплинути на реалізацію норм, і тому не забезпечив формування якості судової системи *de facto* (на практиці) [31, с. 23].

По-третє, 24 квітня 2024 р. Національні збори Болгарії ухвалили новий Закон про сприяння науковим дослідженням та інноваціям [32]. Цей Закон є частиною реформ, які країна впроваджує у межах свого Плану відновлення та стійкості. Закон спрямований на стале планування національних інструментів і заходів для підтримки досконалості в науці та прикладних дослідженнях, що має користь для економіки та розвитку Європейського дослідницького простору.

Основна мета Закону – регулювати принципи, механізми та інструменти державної політики у сфері наукових досліджень та інновацій. Також Закон забезпечує узгодженість стратегічних та оперативних документів, таких як: Національна стратегія розвитку науки, Національна інноваційна стратегія «розумної спеціалізації», Національна рамкова програма НДІ, Національна дорожня карта дослідницької інфраструктури та програмні місії з науки і інновацій.

Висновки

Ключовою тенденцією у взаємодії юридичної науки з державою, суспільством і практикою в науковому просторі Європейського Союзу є оновлення концепції Європейського дослідницького простору в контексті запланованого переходу до нового етапу його розвитку, що передбачає більш чітке та юридично обов'язкове врегулювання цього питання на основі прийняття у 2026 р. Європейського дослідницького акта (ERA Act). Вказана тенденція

є актуальною і для України, яка перебуває на завершальному етапі вступу в Європейський Союз, а 31 грудня 2025 р. оновила Дорожню карту інтеграції України до Європейського дослідницького простору на період до 2027 р.

Інакше кажучи, на наших очах відбувається ревалоризація процесу взаємодії юридичної науки з державою, суспільством і практикою в оновленому Європейському дослідницькому просторі.

На парадигмальному рівні в Україні ступінь інституційної спроможності науки про право та її практичного впливу на суспільство зазнає змін і через реалізоване в 2026 р. оновлення моделі фінансування наукової сфери, яка тепер прив'язана до результатів державної оцінки, що дає змогу системно оцінювати діяльність установ, стимулює підвищення зарплат науковців, модернізацію лабораторій і обладнання, підтримку ініціативних проєктів та створює прозорий зв'язок між якістю досліджень і державною підтримкою, забезпечуючи стабільність і довгострокове планування розвитку науки.

Щодо узагальнення сучасного досвіду розвитку юридичної науки в Румунії та Болгарії як державах – членах Європейського Союзу в контексті його значення для реформування юридичної науки України та її адаптації до стандартів Європейського Союзу в умовах інтеграції в Європейський дослідницький простір, важливо наголосити на такому. Дійсно, Україна має реальну можливість уникнути помилок Болгарії та Румунії на шляху інтеграції до Європейського дослідницького простору, якщо реформи будуть не формальними, а змістовними, і враховуватимуть національний політичний, соціальний та інституційний контекст. Досвід цих держав показує, що навіть за наявності зовнішнього європейського тиску успіх перетворень залежить від внутрішньої готовності професійного правничого співтовариства і академічних еліт до змін, від оновлення кадрових практик, а також від розуміння того, що право і юридична наука не можуть ефективно функціонувати поза історичними, економічними, культурними умовами епохи та його національної традиції.

Однак на цьому шляху України, Болгарії і Румунії вже проглядаються деякі спільні ознаки між реформами наукової сфери в Україні на початку 2026 р. і аналогічною реформою в Румунії у 2016 р., у результаті якої різко зросла публікаційна активність науковців через заохочення до публікації статей у відповідних фахових журналах, але в підсумку загальна якість і структура науки погіршилась.

Отже, звертаючись до питання, як гармонійне поєднання національної правничої традиції з європейськими стандартами науковості та правотворення здатне забезпечити концептуальну цілісність правової доктрини й посилити

її вплив на державну політику у сфері права, слід підкреслити, що в цьому контексті міждисциплінарна методологія є ключовим інструментом глибокого осмислення такої взаємодії та водночас актуалізує визначальну роль теоретичного мислення в юридичній науці України.

Наведене вище дає підстави підтримати таку позицію Б. Островської: використовуючи принципи та практичні можливості Європейського дослідницького простору, доступні через платформи фінансування та співпрацю з ЄС, Україна може не лише відновити свій науковий та інноваційний потенціал, а й стати повноправним конкурентним партнером у міжнародному дослідницькому ландшафті [7, с. 330].

Список використаних джерел

- [1] Duțu M. Scientific Research of the Law in Search of its Destiny. Or about Resilience and Essence in Legal Reflection. *Studii și Cercetări Juridice. Serie: Nouă*. 2022. Nr. 2. P. 159–174.
- [2] Ciobanu R. Revalorizarea dreptului ontore interogații și răspunsuri. *Drepturile persoanei în lumina jurisprudenței naționale* : materialele conferinței științifice. 2023. P. 25–37.
- [3] Ciobanu R. Interdisciplinaritatea – un instrument operațional on lumea contemporană. *Pregătim viitorul promovând excelența* : materiale ale conferinței. 2016. P. 74–85.
- [4] European Commission. (n.d.). ERA ACT. European Research Area. <https://european-research-area.ec.europa.eu/era-act> (last accessed: 22.03.2026).
- [5] Теліженко Л. В. Трансдисциплінарний підхід у сучасному праві: антропологічний контекст. *Інтернаука. Серія: Юридичні науки*. 2023. № 4. С. 1–17. <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2023-4-8817>.
- [6] Пархоменко Н. Європейські стандарти організації та здійснення наукових досліджень та їх правове забезпечення в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. Т. 5, № 86. С. 325–329. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.5.47>.
- [7] Ostrovska B. Ukraine's Integration into the European Research Area and Its Post-War Reconstruction. *Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Legal Sciences*. 2025. Vol. 12, No. 4 (48). P. 322–334. <https://doi.org/10.23939/law2025.48.322>.
- [8] Василенко А. Формування та реалізація державної політики відкритої науки в країнах європейського дослідницького простору (приклад Республіки Болгарії). *Наукові праці*. 2022. Вип. 6(66). С. 20–28. [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-6\(66\)-3](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-6(66)-3).
- [9] Maslovskaya E. V. The juridical elite in Bulgaria and Romania: Resistance to reforms and challenges of European integration. *Power and Elites*. 2025. Vol. 12, No. 4. P. 27–61. <https://doi.org/10.31119/pe.2025.12.4.2>.
- [10] Maslovski M., Maslovskaya E. Transformation of Legal Institutions in Postcommunist Southeastern Europe: Historical Legacies and the Results of EU Policies. *Proceedings of Topical Issues in International Political Geography (TIPG 2024)*. 2026. P. 431–442. https://doi.org/10.1007/978-3-032-09795-8_31.
- [11] Duțu M. Criza cercetării științifice on domeniul dreptului și labirintul posibilității depășirii sale. *Journal of Legal Studies and Research*. 2023. Vol. 68, Nr. 3 (iulie–septembrie). P. 325–334.

- [12] Dutu M. Cuvânt onainte. On: Doctrina juridică românească: ontre tradiție și reforme. București, 2014. P. 216–224.
- [13] Ciobanu R. Teorii și practici juridice. Perspectiva unei metodologii interdisciplinare. *Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice*. 2017, nr. 1(173). P. 153–161.
- [14] Alexandra Mercescu. Turning the Page, Endlessly: Interdisciplinarity in Law. *Max Planck Law Perspectives*. 2025. <https://doi.org/10.17176/20251006-155255-0>.
- [15] Nicolescu B. Methodology of Transdisciplinarity – Levels of Reality, Logic of the Included Middle and Complexity. *Transdisciplinary Journal of Engineering & Science*. 2010. Vol. 1, No. 1. P. 19–38. <https://doi.org/10.22545/2010/0009>.
- [16] Угода між Україною та Європейським Співтовариством про наукове і технологічне співробітництво : ратифіковано Законом України від 25.12.2002 р. № 368-IV (368-15). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_194#Text (дата звернення: 02.03.2026).
- [17] Дорожня карта інтеграції України до Європейського дослідницького простору (ERA-UA) : схвалена рішенням колегії Міністерства освіти і науки України від 22.03.2018 р. № 3/1-7. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/kolegiya-ministerstva/2018/05/1-dorozhnya-karta-integratsii-ukraini-do-evro.pdf> (дата звернення: 22.03.2026).
- [18] Дорожня карта інтеграції науковоінноваційної системи України до Європейського дослідницького простору (ЄДП) : затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 10.02.2021 р. № 167. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2021/12/17/Intehr.Ukr.do.Yevrop.doslidn.prostoru.17.12.pdf> (дата звернення: 23.03.2026).
- [19] Дорожня карта інтеграції України до Європейського дослідницького простору на період до 2027 р. : затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 31.12.2025 р. № 1732. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/povunpu/2026/01/final-dorozhnia-karta-jedp-30122025docx.pdf> (дата звернення: 23.03.2026).
- [20] Solomon P. H., Jr., Gadowska, K. Legal change in post-communist states. *Communist and Post-Communist Studies*. 2018. Vol. 51, No. 3. P. 173–176. <https://doi.org/10.1016/j.postcomstud.2018.07.004>.
- [21] Didea I., Ilie D.-M., Vidican R. D. The interdisciplinarity of the scientific research of law. The insolvency institution – an integrative area configured and resized by the intersection of the legal, economic and social realities. *AGORA International Journal of Juridical Sciences*. 2017. No. 2. P. 1–12. URL: <http://univagora.ro/jour/index.php/aijjs> (last accessed: 02.03.2026).
- [22] European Research Area Platform. URL: <https://european-research-area.ec.europa.eu/> (last accessed: 02.03.2026).
- [23] European Commission. (2025). European Research Area: Country Report 2024. Romania. A Snapshot of Progress (Factsheet). URL: <https://european-research-area.ec.europa.eu/sites/default/files/documents/2025-08/ERA%20Country%20Report%202024%20-%20Factsheet%20Romania.pdf> (last accessed: 02.03.2026).
- [24] Ionescu E., Dumitrescu, M. Legal transformation in Romania toward challenges and developments in the post-communist era. *International Journal Political, Law, and Social Science*. 2025. No. 6(2). URL: <https://ijpls.org/index.php/IJPLS/article/view/164> (last accessed: 22.03.2026).

- [25] European Commission. (2025). European Research Area: Country Report 2024 – Bulgaria. A Snapshot of Progress (Factsheet). URL: <https://european-research-area.ec.europa.eu/sites/default/files/documents/2025-08/ERA%20Country%20Report%202024%20-%20Factsheet%20Bulgaria.pdf> (last accessed: 22.03.2026).
- [26] Bulgaria successfully completed the update of the National Roadmap for Research Infrastructures for the period 2020–2027 in April 2021. URL: <https://www.esfri.eu/latest-esfri-news/bulgaria-new-national-ri-roadmap?mini=2025-05> (last accessed: 22.03.2026).
- [27] European Commission. (2025). European Research Area: Country Report 2024 – Ukraine. A Snapshot of Progress (Factsheet). URL: <https://european-research-area.ec.europa.eu/sites/default/files/documents/2025-09/ERA%20Country%20Report%202024%20-%20Factsheet%20Ukraine.pdf> (last accessed: 22.03.2026).
- [28] Cernat V. Is Romania's surge in MDPI publications a success story? A response to Nazarovets. *Scientometrics*. 2024. Vol. 129(12). P. 7985–7988. <https://doi.org/10.1007/s11192-024-05187-w>.
- [29] Cernat V. The unprincipled principal: How Romania's inconsistent research reform impacted scientific output. *Scientometrics*. 2024. Vol. 129(9). P. 5557–5575. <https://doi.org/10.1007/s11192-024-05118-9>.
- [30] Doroga S., Bercea R. The role of judicial associations in preventing rule of law decay in Romania: Informal communication and strategic use of preliminary references. *German Law Journal*. 2023. No. 11. P. 1393–1411. <https://doi.org/10.1017/glj.2023.69>.
- [31] Mendelski M. EU-driven judicial reforms in Romania: a success story? *East European Politics*. 2012. Vol. 28, No. 1. P. 23–42. <https://doi.org/10.1080/13523279.2011.636806>.
- [32] Bulgaria: New Law on Research and Innovation Promotion adopted. *European Research Area Platform*. 2024, 1. URL: https://european-research-area.ec.europa.eu/news/bulgaria-new-law-research-and-innovation-promotion-adopted?utm_source=chatgpt.com (last accessed: 22.03.2026).

References

- [1] Duțu, M. (2022). Scientific research of the law in search of its destiny, or about resilience and essence in legal reflection. *Studii și Cercetări Juridice. Serie: Nouă*, 2, 159–174.
- [2] Ciobanu, R. (2023). Revalorizarea dreptului ontore interogații și răspunsuri. In *Drepturile persoanei on lumina jurisprudenței naționale: Materialele conferinței științifice* (pp. 25-37).
- [3] Ciobanu, R. (2016). Interdisciplinaritatea – un instrument operațional on lumea contemporană. In *Pregătim viitorul promovend excelența: Materiale ale conferinței* (pp. 74-85).
- [4] European Commission. (n.d.). *ERA ACT. European Research Area*. (March 22, 2026). Retrieved from <https://european-research-area.ec.europa.eu/era-act>.
- [5] Telizhenko, L.V. (2023). Transdisciplinary approach in modern law: Anthropological context. *Internauka. Series: Legal Sciences*, 4, 1-17. <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2023-4-8817>.
- [6] Parkhomenko, N. (2024). European standards for the organization and implementation of scientific research and their legal support in Ukraine. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Law*, 5(86), 325-329. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.5.47>

- [7] Ostrovska, B. (2025). Ukraine's integration into the European Research Area and its post-war reconstruction. *Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Legal Sciences*, 12(4), 322-334. <https://doi.org/10.23939/law2025.48.322>.
- [8] Vasylenko, A. (2022). Formation and implementation of state policy of open science in the countries of the European Research Area (the case of the Republic of Bulgaria). *Naukovi Pratsi*, 6(66), 20-28. [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-6\(66\)-3](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-6(66)-3).
- [9] Maslovskaya, E.V. (2025). The juridical elite in Bulgaria and Romania: Resistance to reforms and challenges of European integration. *Power and Elites*, 12(4), 27-61. <https://doi.org/10.31119/pe.2025.12.4.2>.
- [10] Maslovski, M., & Maslovskaya, E. (2026). Transformation of legal institutions in postcommunist Southeastern Europe: Historical legacies and the results of EU policies. In *Proceedings of Topical Issues in International Political Geography (TIPG 2024)* (pp. 431–442). https://doi.org/10.1007/978-3-032-09795-8_31.
- [11] Duțu, M. (2023). Criza cercetării științifice on domeniul dreptului și labirintul posibilității depășirii sale. *Journal of Legal Studies and Research*, 68(3), 325-334.
- [12] Dutu, M. (2014). Cuvânt onainte. In *Doctrina juridică românească: ontre tradiție și reforme* (pp. 216-224). Bucharest.
- [13] Ciobanu, R. (2017). Teorii și practici juridice: Perspectiva unei metodologii interdisciplinare. *Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice*, 1(173), 153–161.
- [14] Mercescu, A. (2025). Turning the page, endlessly: Interdisciplinarity in law. *Max Planck Law Perspectives*. <https://doi.org/10.17176/20251006-155255-0>.
- [15] Nicolescu, B. (2010). Methodology of transdisciplinarity – Levels of reality, logic of the included middle and complexity. *Transdisciplinary Journal of Engineering & Science*, 1(1), 19-38. <https://doi.org/10.22545/2010/0009>.
- [16] Agreement between Ukraine and the European Community on scientific and technological cooperation. Ratified by the Law of Ukraine No. 368-IV. (December 25, 2002). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_194.
- [17] *Roadmap for Ukraine's integration into the European Research Area (ERA-UA)*. (September 8, 2025). Retrieved from <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/kolegiya-ministerstva/2018/05/1-dorozhnya-karta-integratsii-ukraini-do-evro.pdf>.
- [18] *Roadmap for integration of Ukraine's research and innovation system into the European Research Area*. (March 23, 2026). Retrieved from <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2021/12/17/Intehr.Ukr.do.Yevrop.doslidn.prostoru.17.12.pdf>.
- [19] *Roadmap for Ukraine's integration into the European Research Area until 2027*. (March 23, 2026). Retrieved from <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/novyny/2026/01/final-doroznia-karta-jedp-30122025docx.pdf>.
- [20] Solomon, P. H., Jr., & Gadowska, K. (2018). Legal change in post-communist states. *Communist and Post-Communist Studies*, 51(3), 173-176. <https://doi.org/10.1016/j.postcomstud.2018.07.004>.
- [21] Didea, I., Ilie, D.-M., & Vidican, R. D. The interdisciplinarity of the scientific research of law. (2017). *AGORA International Journal of Juridical Sciences*, 2, 1-12. Retrieved from <http://univagora.ro/jour/index.php/aijjs>.
- [22] European Research Area Platform. (n.d.). Retrieved from <https://european-research-area.ec.europa.eu/>.
- [23] European Commission. (2025). European Research Area: Country report 2024 – Romania. A snapshot of progress (Factsheet). Retrieved from [28](https://european-</p></div><div data-bbox=)

research-area.ec.europa.eu/sites/default/files/documents/2025-08/ERA%20Country%20Report%202024%20-%20Factsheet%20Romania.pdf.

- [24] Ionescu, E., & Dumitrescu, M. (2025). Legal transformation in Romania toward challenges and developments in the post-communist era. *International Journal of Political, Law, and Social Science*, 6(2). Retrieved from <https://ijpls.org/index.php/IJPLS/article/view/164>.
- [25] European Commission. (2025). European Research Area: Country report 2024 – Bulgaria. A snapshot of progress (Factsheet). Retrieved from <https://european-research-area.ec.europa.eu/sites/default/files/documents/2025-08/ERA%20Country%20Report%202024%20-%20Factsheet%20Bulgaria.pdf>.
- [26] European Research Area Platform. (2024). Bulgaria successfully completed the update of the national roadmap for research infrastructures for the period 2020–2027. Retrieved from <https://www.esfri.eu/latest-esfri-news/bulgaria-new-national-ri-roadmap>.
- [27] European Commission. (2025). European Research Area: Country report 2024 – Ukraine. A snapshot of progress (Factsheet). Retrieved from <https://european-research-area.ec.europa.eu/sites/default/files/documents/2025-09/ERA%20Country%20Report%202024%20-%20Factsheet%20Ukraine.pdf>.
- [28] Cernat, V. (2024). Is Romania's surge in MDPI publications a success story? A response to Nazarovets. *Scientometrics*, 129(12), 7985-7988. <https://doi.org/10.1007/s11192-024-05187-w>.
- [29] Cernat, V. (2024). The unprincipled principal: How Romania's inconsistent research reform impacted scientific output. *Scientometrics*, 129(9), 5557-5575. <https://doi.org/10.1007/s11192-024-05118-9>.
- [30] Doroga, S., & Bercea, R. (2023). The role of judicial associations in preventing rule of law decay in Romania. *German Law Journal*, 11, 1393-1411. <https://doi.org/10.1017/glj.2023.69>.
- [31] Mendelski, M. (2012). EU-driven judicial reforms in Romania: A success story? *East European Politics*, 28(1), 23-42. <https://doi.org/10.1080/13523279.2011.636806>.
- [32] European Research Area Platform. (2024). Bulgaria: New law on research and innovation promotion adopted. Retrieved from <https://european-research-area.ec.europa.eu/news/bulgaria-new-law-research-and-innovation-promotion-adopted>.

Іван Юрійович Фельцан

кандидат юридичних наук
докторант кафедри теорії та історії держави і права
Ужгородський національний університет
88000, вул. Підгірна, 46, Ужгород, Україна
e-mail: zakarpatt@gmail.com
ORCID 0009-0009-7101-2846

Ivan Yu. Feltsan

Ph.D. in Law
Doctoral Student of the Department of Theory and History of State and Law
Uzhhorod National University
88000, 46 Pidhirna Str., Uzhhorod, Ukraine
e-mail: zakarpatt@gmail.com
ORCID 0009-0009-7101-2846

Рекомендоване цитування: Фельцан І. Ю. Юридична наука в умовах Європейського дослідницького простору: парадигмальні та інституційно-функціональні аспекти інтеграції наукового знання. *Проблеми законності*. 2026. Вип. 173. С. 6–30. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.173.359488>.

Suggested Citation: Feltsan, I.Yu. (2026). Legal Science in the Context of the European Research Area: Paradigmatic and Institutional-Functional Aspects of the Integration of Scientific Knowledge. *Problems of Legality*, 173, 6-30. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.173.359488>.

Статтю подано / Submitted: 01.04.2026

Доопрацьовано / Revised: 01.05.2026

Схвалено до друку / Accepted: 28.05.2026

Опубліковано / Published: 29.05.2026